

GLOSSARI. Diccionari de mots rars, difícils o arcaics ordenats alfabèticament, que són explicats per altres de més corrents i moderns generalment de la mateixa llengua [DIEC].

Catalunya ha disposat durant tota la seva història d'una extensa terminologia i lèxic militar. No en va els nostres orígens són d'un territori militar de frontera, *marca* defensiva pels reis carolingis, que al llarg d'onze segles –del VIII fins el XVIII- va consolidar-se com una potència militar. Primer com comtat sobirà i posteriorment com imperi mediterrani català.

Abanderat

Subaltern encarregat i responsable de la Bandera.

Agregar

Incorporar una unitat militar molt baixa d'efectius dins d'un altra per tal de reforçar-la, desapareixent com a tal i agafant el nom de la unitat mare. Es sinònim d'afegir.

Agregat

Oficial i subaltern que està dins d'un regiment o d'una companyia, a l'espera de que es produeixi una vacant per ocupar-la. El seu sou es inferior al dels oficials vius.

Aixecar

Crear de nou, per lleva, una unitat militar, regiment o companyia. També pot aplicar-se al fet de crear tot un exèrcit.

Ajudant

Oficial assistent d'un oficial major amb capacitat per rebre i transmetre ordres, tant orals com escrites. En l'exercici de la seva funció ha de ser obeït com si fos l'oficial major qui les envia. El seu grau pot anar d'alferes a capità.

Ajudant dragó

Anomenat així perquè no té el rang corresponent, per la qual cosa es diu que *dragoneja* el seu càrrec. Cobra menys que un Capità.

Ajudant reial

Ajudant de l'estat major que acostuma a tenir més grau que els de plana major d'un regiment. L'ajudant reial del general Villarroel era un tinent coronel. Han de tenir un grau mínim de capità.

Al complet

Estar al complet es tenir cobertes totes les places d'una unitat militar.

Alabarda

Antiga arma d'asta que combina llança i destrat amb esperó. És el distintiu del sergent. A més del seu component simbòlic serveix per ajudar a arrencar els soldats abans de fer una descàrrega de fuselleria tancada.

Alamara

Galó de cinteria, seda o passamaneria d'or o plata que envolta un trauc. Pot acabar en punta o be recte i ser d'amplades diferents.

Alferes

Ocupa el quart nivell en l'escalafó d'un regiment. Puja de grau dins de la mateixa unitat per nomenament.

Allistar

En una lleva, acció d'incorporar o posar en llista de veedoria els nous soldats.

Antiguitat

Data que porta la patent. Dona superioritat sobre altres comandaments amb el mateix grau d'escalafó.

Aprensió

Requisa o venda forçada decretada per les autoritats que pot afectar qualsevol mena de producte, el valor del qual es pagarà quan hi hagi ocasió.

Armada

Equivalent a Exèrcit.

Artiller

Soldat que ocupa el primer nivell en l'escalafó d'un regiment o companyia d'artillers. Està especialitzat a atendre els canons en totes les seves funcions, des de la neteja fins a la càrrega o a disparar.

Artilleria

Es una de les tres armes de l'exèrcit. La conformen diferents especialitats, com ara artillers, bombarders, minadors i sapadors. Té agregat el cos d'enginyers.

Assentar plaça

Signar un contracte amb l'exèrcit mitjançant el qual el soldat entra dins de l'estament militar, que té el deure de pagar-lo, vestir-lo i alimentar-lo. El soldat, per part seva, contrau totes les obligacions regulades en les reials ordenances, l'incompliment de les quals pot comportar fins i tot la pena de mort. Està sota justícia militar.

Assentisme militar

Mitjançant assentisme es poden aixecar les unitats militars, bàsicament regiments, però també companyies soltes. En el cas d'un regiment es dona el grau de coronel a l'assentista que l'aixeca, sent l'autoritat militar qui nomena el tinent coronel i el sergent major, habitualment a suggeriment de l'assentista. El coronel rep, per tal que les vengui, les patents en blanc dels futurs capitans – per a persones que ja disposen, o no, el grau-. Els capitans al mateix temps compren i revenen les patents dels tinents, alferes i sergents de les seves respectives companyies. Els sergents buscaran als caps d'esquadra i conjuntament a la tropa fins completar la lleva. Completada la lleva entren als llibres de veedoria de l'exèrcit i assenten plaça, rebent els oficials el sou i la tropa el socors.

Assentista

Proveïdor de l'exèrcit a qui se li concedeix, mitjançant un contracte notarial que prèviament ha passat per un encant públic -concurso on es valora la qualitat i preu del producte-, la facultat de proveir determinats béns com els vestits, el pa de munició, la roba, les armes o el tren d'artilleria, entre d'altres.

Asta

Pal de fusta de les armes blanques com partisanes, picons o alabardes, i també banderes i estendards.

Auditor

Assessor jurídic expert en dret militar. És un oficial de plana major d'un regiment i la seva funció és la d'assessorar al coronel a l'hora d'aplicar Justícia Militar.

Auditor general

El que forma part de la plana major general com a cap dels auditors de l'exèrcit.

Baga

Cinta o cordó pla de seda cosits a l'ala del *sombrero* en forma de ve baixa rematada per un botó. Per la forma i el color serveix com a distintiu d'una unitat.

Baieta

Teixit de llana amb lligaments de sarja de 3, sarja, batàvia i tafetà. Pot ser 14a amb 1400 fils per amplada de peça, 16a, o 18a. Teixit de qualitat baixa. La trobem en calces, folres de jupa, etc

Baioneta de dolla

Arma blanca que té el nom del tub que permet encaixar-la al canó del fusell i queda fixada per un moviment de rotació sobre el punt de mira. Successora de la pica, és l'arma utilitzada per als atacs cos a cos de l'infanteria. Un cop col·locada permet disparar el fusell.

Baioneta de tac

Arma blanca que encaixa dins del canó del fusell. En desús des de 1705, ja que al introduir el tac en el canó del fusell l'inutilitza per disparar.

Ban

Paper imprès amb una crida o proclama. Acostumen a imprimir-se en quantitats que van dels 1.000 als 1.500 exemplars.

Bandera

Roba fixada en una asta que mitjançant colors i iconografia serveix com a insígnia o distintiu d'una unitat. En el primer quart del segle XVIII mesuraven aproximadament 1,70 m x 1,70 m. En un regiment n'hi ha tres: la principal o coronela, i una per cadascun dels dos batallons.

Bandera coronela

Bandera principal o representativa del poder reial. Cada regiment en té una i la porta la companyia del coronel.

Bandolera carrabina

Banda de cuir que va des de l'espatlla esquerra fins a la banda dreta de la cintura per a penjar-hi una arma de foc, com porten els soldats de cavalleria.

Bagatge

Intendència de tota mena que s'ha de transportar en una campanya.

Bastó de comandament

Són el símbol de jerarquia dels oficials i subalterns, el material del pom indica la jerarquia –de plata daurada els generals i coronels, de plata els tinents coronels, sergents majors i capitans, d'ivori els tinents, alferes i ajudants, sense pom els sergents. Estan confeccionats en bambú o fusta.

Batalló

Cadascuna de les dues meitats d'un regiment. A partir dels anys 1710-1711 els regiments es parteixen en dos batallons o es dupliquen augmentant a dos.

Batista

Es el teixit més fi fabricat amb lli. Es troba sobretot en camises i corbates bones.

Beina

Funda que porten les armes blanques, espasa, sabre o baioneta. És de cuir negre amb dues parts metàl·liques i porta el ganxo per fixar-la al bridacú i la guaspa per reforç i ornament de la punta.

Bombarder

Soldat del primer nivell en l'escalafó de l'artilleria. Especialitzat a atendre els morters en totes les seves funcions.

Borla

Conjunt de cordons trenats acabats amb una floc o flocadura. Poden ser tant de metall com de seda o d'estam. Pot presentar-se sola com a remat final -gorra granadera- o acompanyades d'una part superior dita pereta per la seva forma -bandera, tambors o partisana-.

Bossa

Bosseta de cuir amb tapa per portar penjada de la corretja o en bandolera. Fa les funcions de casalina i es pròpia de fusellers de muntanya i de caçadors.

Bossa de granader

Bossa de cuir amb tapa frontal que conté granades de metall per explotar. Va penjada en bandolera amb una sivella que en regula la llargada; porta, a l'alçada del pit, un canonet d'estany amb uns forats dins del qual va la metxa encesa. A l'altura de la cintura, al costat dret, hi penja una destraleta. Poden portar dues orelles sota la tapa per evitar que alguna guspira entri dins de la bossa i la faci esclatar.

Bota

Calçat de cuir rígid amb la canya llarga fins a sota del genoll, acabat amb una cassola ampla de més d'un pam que tapa totalment el genoll. A sobre del pont del peu porta una tapeta de cuir anomenada guardapols, que té la finalitat de subjectar l'esperó. És el calçat propi de munició dels regiments de cavalleria, però el seu ús es pot fer extensiu a qualsevol militar de graduació o civil que munti a cavall.

Botafoc

Pal que porta al cap una forca que sosté una metxa encesa que en aplicar-la a l'orella del canó encén la pólvora i el dispara.

Botí

Calçat de tipologia semblant a la bota, amb cassola, canya no rígida, acabat amb una pala que cobreix el pont del peu del taló fins als dits per sobre de la sabata, a la qual se subjecta per sota mitjançant una bagueta. És oberta per la part exterior. Tancada amb sivelles, pot portar a la canya un guarda peus amb esperó o aquest va directament reblat al botí. És un calçat de munició propi dels dragons.

Bridacú

Corretja de cuir tancada amb una sivella que es duu a la cintura per portar-hi la casalina ventral i d'on pengen, mitjançant unes corretges, la baioneta i l'espasa. És una peça de munició pròpia del soldat, tant d'infanteria com de cavalleria.

Brigadier

Ocupa el nivell desè en l'escalafó militar. Desconegut en l'exèrcit català. Tant sols i per circumstàncies personals se'n va crear un: el vigatà Josep Moragull.

Burell

Teixit de llana de color terròs agrisat, gruixut i de qualitat baixa. També pot ser un drap de llana de qualitat normal tenyit d'aquest color. Es troba en qualsevol peça de roba.

Butlleta

Paper o rebut que acompanya una confiscació, emès per una persona amb poders rebuts del rei o del Govern, mitjançant el qual les autoritats es comprometen a pagar un subministrament forçós a l'exèrcit.

Caixa de guerra

Nom propi del instrument musical que toquen els tambors d'infanteria.

Calces

Peça de roba del vestit de munició del soldat. Cobreix la part baixa del cos, de la cintura fins a sota dels genolls. Són de drap de llana 22é ò 16e i folrades de tela gòtica. Habitualment són del color de la divisa.

Calces amples

Part del vestit de munició del fuseller que permet una gran mobilitat en ser molt folgades. Solen ser fetes d'estamenya 16a i folrades. El color està relacionat amb la divisa o fons.

Calcilles

Peça de roba ò de pell de forma similar a les polaines. Tenen un ús molt generalitzat tant en la vida civil com en la militar, sobretot en regiments de fusellers; per això es troben amb una gran varietat de forma, materials i colors.

Calçons

Tenen el mateix ús que les calcilles, fetes dels mateixos materials, i com elles són peces d'ús civil o de fusellers. La diferència es troba en què només cobreixen la cama des de sota el genoll fins just a sobre el turmell.

Camisola

Peça de munició del vestit del fuseller que es porta a sota del gambeto. Es de drap de llana fins i a 24e i folrat de 16ens. Més curta que la jupa. El seu color està relacionat amb la divisa o el fons.

Campament

Agrupació formada per tendes de campanya per allotjar oficials i tropa. Segons el perill o la durada de l'acampada pot ser fortificat.

Camussa

Pell adobada d'isard molt prima, d'un color groc pàl·lid, sotmesa a una preparació (l'acamussatge) que la fa molt suau i flexible, pot ser tenyida del color que es vulgui.

Canó

Peça d'artilleria de tub relativament llarg respecte al calibre capaç de llançar projectils a una gran distància.

Cànem

Fibra obtinguda de la planta del mateix nom. Tant es pot teixir seleccionant la fibra més bona, o fer-ne cordes.

Cap d'esquadra

Ocupa el nivell segon en l'escalafó d'un regiment. Es troba dins la categoria de tropa. Habitualment n'hi ha quatre per companyia i un d'ells amb el càrrec de furrier de companyia. S'arriba a cap d'esquadra per ascens des de soldat.

Capellà

Eclesiàstic encarregat de la salut espiritual de la tropa i, com a tal, es un càrrec de la plana major del regiment en el que té assignada la plaça.

Capità

Ocupa el sisè nivell en l'escalafó d'un regiment. Sempre es nomenat per la Generalitat o a proposta de la Junta de 36 amb el vistiplau de general en cap en el cas català, o en cas d'assentisme per proposta del coronel propietari, a partir d'una patent en blanc. Governava una companyia. Puja d'escalafó per nomenament de l'autoritat militar, moltes vegades dins del mateix regiment.

Capità Comandant

Aquest càrrec apareix en el moment que els regiments es parteixen o augmenten a dos batallons. És un càrrec i no un grau. Es dona a un capità viu del regiment, generalment el més antic.

Capità tinent

Nom que rep el tinent de la companyia del coronel que la governa en lloc seu. És un càrrec i no un grau; per lo tant cobra el mateix sou que qualsevol altre tinent.

Capità viu

S'anomena així al capità que es troba en actiu dins d'una unitat militar.

Caporal

És qui mana una força militar o miliciana determinada. Cal no confondre'l amb el cap d'esquadra. També s'utilitza en forces milicianes con ara el sometent ó les companyies de milícies.

Carbassa

Es la versió antiga de la cantimplora, utilitza una carbassa per transportar l'aigua

Carceller

Oficial de plana major del regiment responsable del compliment dels càstigs, tasca per la qual disposa de dos ajudants. No té cap grau determinat.

Carrabina

Arma de foc pròpia de la cavalleria i en l'exèrcit català també dels dragons. És d'ús corrent en les companyies de voluntaris.

Càrrec

Responsabilitat que s'atorga dins del l'exèrcit. Pot donar-se en qualsevol categoria, tant d'oficials com de subalterns i, fins i tot, de tropa. Cal no confondre'l amb el grau, ja que en el seu exercici es pot estar per sobre i donar ordres a altres militars que tenen més grau.

Cartutx

Cilindre de paper ple de pólvora al capdamunt del qual hi va una bala. Té la dosi necessària per efectuar un tret. Cada casalina pot portar-ne entre setze o divuit.

Casaca

És la peça de roba principal del vestit de munició. Diferències en el color i els complements fan que cada regiment la tingui amb característiques pròpies, que la distingeixen de les dels altres. És de drap de llana 24e i folrada d'estamena 16a.

Casalina

Bossa de cuir amb tapa que la cobreix per sobre i per davant, molt rígida i amb una fusta interior lleugerament corbada. Disposa de setze o divuit forats per ficar-hi els cartutxos. Porta al davant, sota la tapa, dues bossetes de cuir per posar-hi les pedres. N'hi ha de dos tipus: la ventral, que es col·loca a la part del davant del cinturó del bridacú, i la lateral, penjada en bandolera a la dreta.

Cavall

Nom de l'animal que serveix de muntura. En una mostra, recompte o llista per quantificar els efectius d'una unitat sempre es parla del nombre de cavalls muntats o desmuntats, mai d'homes.

Cavall d'orella tallada

Cavall propietat de l'exèrcit, que té una marca a l'orella per identificar-lo. En cas de mort de l'animal, el soldat ha de portar l'orella per justificar que no l'ha venut.

Cavalleria

Denominació genèrica de tota la especialitat que inclou cavalleria, cuirasses, dragons i húsars. En l'exèrcit català cal afegir-hi les companyies de voluntaris. Són soldats reglats combatents a temps complet. Lluiten de forma reglada.

Cavalls cuirasses

És la categoria més alta de tota l'arma. S'organitza seguint les reials ordenances de Carles III en regiments de cinc-centes places. El soldat va armat amb carrabina, sabre i dues pistoles. La seva especialitat és la càrrega al galop amb sabre. Malgrat la denominació de cuirasses, els soldats no porten cuirassa.

Cirurgià

Oficial mèdic que ostenta aquest càrrec en la plana major d'un regiment. La seva funció, juntament amb dos ajudants, es la d'atendre els ferits en combat i els malalts.

Columna

Unitat tàctica formada per un nombre indeterminat d'unitats militars agrupades en un cos únic, similar a destacament. També és la disposició d'una tropa les files de la qual generalment es troben col·locades en paral·lel. És la forma clàssica d'avançar passant de la formació d'unitat desplegada en línia a la de marxa que es en rengle o fila.

Comandant

Terme genèric que defineix un oficial del grau que sigui que comanda una unitat militar de qualsevol mida. No confondre amb capità comandant.

Comandant de batalló

En els regiments que tenen dos batallons, oficial que comanda el segon batalló.

Combat obert

Combat no reglat, això és, sense formació. Es propi dels fusellers. La seva efectivitat està relacionada amb la capacitat de moviment, d'agrupar-se i dissoldre's amb rapidesa.

Combat tancat

Combat reglat en formació de front de línia, habitualment de tres de fons i algun cop quatre. És el tipus usual de tots els exèrcits d'aleshores. La seva efectivitat està relacionada amb la capacitat de fer foc continu. Té modalitats diverses de disparar: tots alhora, per front o fila, per mànegues, dels costats cap al mig. Varia segons el exèrcits.

Companyia

Unitat militar governada per un capità. Pot tenir entre cinquanta i cent places, segons el peu que segueixi l'exèrcit al qual pertany i segons l'especialitat.

Companyia de granaders

Companyia d'elit d'un regiment. Normalment té un nombre més gran de places que les altres, fins i tot pot arribar al doble d'homes efectius.

Companyia del coronel

Dita també companyia coronela. Està governada directament pel coronel, però, com aquest ha de fer les feines derivades directament del seu càrrec, la dirigeix el capità tinent.

Companyia solta

Companyia que actua com una unitat militar independent. Té la mateixa estructura orgànica que les dels regiments. Habitualment pertany a la cavalleria voluntària, però també pot ser d'infanteria.

Conestable

Ocupa el segon nivell en l'escalafó de l'artilleria. Equival a un cap d'esquadra. N'hi ha dos per companyia.

Confiscació

Requisa o venda forçada, feta i decretada per les autoritats, que pot afectar qualsevol mena de producte, el valor del qual es pagarà quan es doni l'ocasió.

Corbata

Peça de roba del vestit de munició que envolta el coll i penja per davant, per sobre o sota de la casaca. Es de tela de lli en els soldats i de mussolina en els oficials.

Cordellat

Drap de llana esclarissat i prim fet amb un fil bast. El fil de trama es mes gruixut que el d'ordit provocant un bordonet en sentit horitzontal. Es troba sobretot en calces amples i folres.

Corn

Instrument de vent, un corn marí, que porten les companyies de fusellers de muntanya per tal de transmetre les ordres. N'hi ha un per companyia. El seu origen i ús es perden en el temps. Per ser també utilitzat pel sometent amb la mateixa finalitat.

Cornaire

Fuseller encarregat de fer sonar el corn en un regiment de fusellers o en una companyia solta. Habitualment es el més jove. Pot portar un distintiu, com ara una dragona o una ploma, l'una i l'altra del color de la divisa.

Coronel

Oficial que ocupa el nivell més alt en l'escalafó d'un regiment.

Coronela

Nom que tenen les milícies ciutadanes catalanes, valencianes, mallorquines, aragoneses i part de la Mediterrània, com és el cas de Milà. Formades principalment per ciutadans provinents de gremis i confraries. Tenen el seu origen en les "*hosts ciutadanes*" medievals.

Cos d'exèrcit

Unitat orgànica que funciona com a part d'un tot. Pot constar d'un o més regiments o batallons.

Cossos

Nom que pot també aplicar-se a diferents classes de tropa, cos de cavalleria o cos d'infanteria.

Cotonina

Tela de cotó gruixuda i basta, molt semblant a la lona. S'usava per a tendes de campanya, tendals i veles de vaixells.

Crear

Formar o aixecar una unitat militar.

Criats

Servent domèstic. Viu amb privilegis militars i està sotmès a jurisdicció militar.

Crida

Si és publicada equival a ban. Pot ser feta per un corredor o trompeta. Si és de lleva, també pot ser proclamada per tambors d'algun regiment.

Cuirasses

Especialitat dins de la cavalleria. Els cuirasses són soldats de cavalleria equipats amb cuirassa, armes de foc i armes blanques en el segle XVII, al segle XVIII la cuirassa està en desús però es manté el nom. *Veure cavalls cuirasses*.

Data de creació

Data mitjançant la qual se sap l'antiguitat d'una unitat militar.

Desmuntat

En un regiment de cavalleria, qualsevol soldat que no té cavall. En un recompte d'efectius constaran: tants soldats muntats i tants de desmuntats.

Destral

Fulla tallant perpendicular al mànec de l'atxa. La porten els granaders,

Destacament

En general qualsevol tropa més o menys nombrosa que és separada o segregada d'un cos principal.

Dissolució

Moment final d'una unitat militar a la qual se li acaba el contracte. Quan això passa queden tots sense feina, els soldats poden tornar a allistar-se i els oficials passen a la reserva esperant un nou contracte d'oficials vius o agregats.

Divisa

És el color que té com a distintiu propi cada regiment. Es porta a la gira, al folre, i a la jupa. Pot portar-se en calces i mitges. També pot ser un complement, com ara un llaç, una rosa, una baga, el galó del *sombrero*, i el color o material dels botons.

Dolla

Tub de la baioneta que encaixa dins el canó del fusell.

Domàs

Teixit de seda, originari de la ciutat de Damasc, d'un sol color, amb una sola trama i un sol ordit i la decoració obtinguda per l'alternança de setí per ordit i setí per trama.

Domèstic

Equivalent a criat. Un oficial major pot tenir-ne més d'un per tal de que li permetin, amb els seu servei, viure en campanya amb una confortabilitat força propera a la que portaria a casa seva. Té privilegis militars però es troba sota la jurisdicció del regiment, o jurisdicció militar.

Dones i fills de soldats

Viuen amb la mateixa normativa que els criats.

Dragó

Especialitat dins de la cavalleria. Es tracta d'infanteria muntada que descavalca per combatre i només utilitza el cavall per a desplaçar-se. Porten fusell i baioneta. No calcen bota rígida, sinó boti de pell suau que els permet una mobilitat total. Els dragons catalans es distingeixen, com els anglesos, dels dragons clàssics, ja que es comporten i van armats com la cavalleria fent, fins i tot, carregues amb sabre.

Dragona

Cinta ò cordó que fa formes combinades de bagues, llaços o penjolls a vegades acabats en una punta metàl·lica. Si la porta el soldat o fuseller és de seda, i si és dels oficials de passamaneria luxosa. Pot ser el distintiu d'una unitat militar, d'una especialitat o de guarniment personal d'un oficial.

Efectius

Nombre d'homes efectius o de places de que consta una unitat militar. Cal especificar si és amb oficials o sense.

Empleo

Castellanisme equivalent a càrrec.

Encep

Es la part de fusta d'una arma de foc.

Enginyers

Cos de tècnics especialistes en fortificacions, setges, trinxeres i mines. És un cos agregat a l'artilleria. Els seus oficials tenen un bon nivell dins l'escalafó militar i uns bons coneixements tècnics dins de l'especialitat.

Escaire

Aparell emprat en topografia per a determinar sobre el terreny si dues alineacions formen un angle recte o semirecte. Utilitzat per artillers, bombarders i enginyers.

Escalafó

Ordre jeràrquic ascendent dins d'una unitat militar. És el següent: 1r soldat; 2n cap d'esquadra; 3r sergent; 4t alferes; 5è tinent, 6è capità; 7è sergent major; 8è tinent coronel; 9è coronel; 10è brigadier; 11è general de batalla; 12è general en cap.

Escopeta

Arma de foc d'avantcàrrega amb pany de sílex del tipus miquelet o a la catalana. És més lleugera que el fusell i es l'arma preferida dels fusellers de muntanya.

Espardenya

Calçat de roba amb sola de cànem lligada al turmell per una beta que sol ser de color de la divisa. Substitueix la sabata quant aquesta es fa malbé, tant en els fusellers com en els soldats.

Espart

Fibra estreta de la planta d'aquest nom. Utilitzada per fer cordes, soles d'espardenya, cabassos.

Espasa

Arma blanca reglamentaria de la infanteria, tant en soldats com oficials.

Espasi

Arma blanca d'ídèntica tipologia que l'espasa amb l'única diferència que la fulla es més estreta i afuada.

Estacada

Línia d'estaques o pals clavats amb intervals més o menys grans. Aplicat generalment a l'estacada del camí cobert. No es fàcil distingir-la de palissada.

Estam

Llana de la millor qualitat. Pèl llarg prim i sedós. Amb ella es fan les peces de llana de la millor qualitat.

Estamenya

Teixit fet amb estam de baixa qualitat. És lliga amb tafetà. Pot ser 14a amb 1400 fils en ample de peça, 16a. amb 1600 fils, o 18a. amb 1800 fils.

Estendard

Nom que rep el penó dins d'un regiment de cavalleria o de dragons..

Estopa

Fibres curtes i entortolligades que queden en els rastells i pintes. Amb elles es poden fer robes.

Estipendi

Quantitat de diners oferta com a incentiu per incorporar-se a l'exèrcit en una lleva.

Exèrcit

Unitat -conjunt d'unitats o la totalitat com a estament- els membres del qual, per contracte, es troben sota la jurisdicció militar. Es regeix per unes ordenances. En l'exèrcit català són les reials ordenances de Carles III. També es coneix com a armada.

Feixina

Feix de branques primes lligades ben estretes que serveix per a fer parapets i altres obres de fortificació de campanya.

Ferrador

Té el mateix nivell d'escalafó que un cap d'esquadra dins d'un regiment de cavalleria. N'hi ha un per companyia. Es cuida de tota la feina relacionada amb el seu ofici.

Flascó

Contenedor per a la pólvora. Pot portar dosificador.

Floc

Sinònim de borla sense pereta d'estam, també sinònim de rosa de tafetà.

Flocadura

Sinònim de serrell.

Foc continu

Acció de disparar tota la unitat alhora, o bé ordenadament i en files, habitualment de tres. Sistema de combat propi de la tropa regular o reglada.

Formació

Conjunt de soldats que s'organitzen per rengles, habitualment amb un fons de tres i algun cop de quatre. Les formacions bàsiques son: la línia, la columna i el quadre. També és sinònim de creació o aixecament d'una unitat militar.

Furrier

Ocupa el mateix nivell d'escalafó que un cap d'esquadra. N'hi ha un per companyia. És l'encarregat de subministrar a la companyia els pertrets que li subministra el furrier major.

Furrier major

Oficial de plana major d'un regiment que ostenta aquest càrrec. És l'encarregat de subministrar tota mena de pertrets a tot el regiment. A ell els hi subministra la Junta de Provisions.

Fusell

Arma de foc d'avantcàrrega amb pany de sílex. Es l'arma reglamentaria de l'infanteria.

Fuseller de muntanya

És un combatent d'infanteria a temps total i sotmès a justícia militar, hi entra per contracte. Lluita en combat no reglat.

Gabió

Cistell cilíndric ple de terra que serveix per a protegir els qui treballen en una trinxera.

Galó

Cinta de passamaneria d'amplada variable d'or o de plata que té la finalitat de rivetar peses de roba, estendards, guarniments de cavall.

Galó de lliurea

Galó de cinta d'amplada variable, ampla ò prima, que te la finalitat de guarnir les casaques dels trompetes i tambors, així com dels lacais i patges. Porta els colors heràldics de l'entitat, regiment o familiars a qui serveix.

Gambeto

Peça de roba principal del vestit de munició del fuseller. De tipologia similar a la casaca, no té motlle en el faldó cosa que el fa més lleuger, ja que en la seva confecció hi entra menys roba. És de drap de llana 24e folrat de estamenya o de baieta 16enes. La combinació del color de fons amb el de la gira i folre són els propis de la divisa del regiment.

Gastador

Soldat que fa la funció de preparar camins i treure obstacles en general que obstaculitzen el pas de l'exèrcit.

General de batalla

Oficial que ocupa l'onze grau en l'escalafó en l'exèrcit. Els comandants de les diferents especialitats o armes tenen tots aquest grau.

Gola

Placa metàl·lica corbada que penja del coll amb una cadeneta. Pot tenir gravades les armes regimentals o reials. És distintiu dels oficials.

Gorra

Peça de roba, feltre o llana que cobreix el cap. No es una peça de munició sinó d'us civil.

Gorra granadera

Gorra de drap 24e folrada de 16enss amb un casc del qual surt una mànega rematada amb un floc, i amb quatre cordonets blancs, un a cada costat. Al davant porta una pala en la qual hi pot haver brodades les armes del regiment i reials. Substitueix el *sombrero* amb la finalitat que, al llençar la granada, no els salti. Es també distintiu d'especialitat.

Grana

Drap de llana fina. El seu nom li ve donat per el color.

Granada

Recipient esfèric de vidre o de ceràmica, entre 7 i 8 cm. de diàmetre, carregat de pólvora i acabat amb un petit coll, on es posa un taquet de fusta amb la metxa incorporada que regula el temps que tardarà a explotar

Granader

Soldat de la companyia d'elit d'un regiment d'infanteria. Es trien entre els soldats mes alts i forts. Per augmentar-ne l'estatura porten una gorra amb mànega. La seva especialitat es llençar granades explosives que porten dins d'una bossa de cuir dita bossa granadera. També dit magraner.

Guarda traus

Cordó prim de seda, o amb barrejo d'or o plata, que pot servir tant per guarnir traus, com vores i costures d'una casaca o altra peça de roba.

Guaspa

Virolla que hom posa a l'extrem inferior d'un bastó, d'una llança, d'una beina d'espasa, etc.

Havresac

Nom afrancesat del sarró.

Hússar

Especialitat dins de la cavalleria. Soldat de cavalleria lleugera, la seva arma principal es el sabre corbat, complementat per una carrabina i pistoles. És una classe de combatent originari d'Hongria i procedent de l'exèrcit austríac. Solen portar cabell curt i un bigoti gros i llarg.

Jupa

Peça de roba del vestit de munició del soldat que es porta sota la casaca. És de drap 22e i folrada de tela gòtica. Té el mateix color de la divisa.

Llançó

Antiga arma d'asta que similar a una llança. És el distintiu del tinent. A més del seu component simbòlic serveix per ajudar a arrenjerar els soldats abans de fer una descàrrega de fuselleria tancada

Lli encerat

Tela de lli gruixuda encerada per fer-la impermeable.

Lleva

Acció de crida mitjançant un ban per reclutar futurs soldats per a la formació d'un exèrcit o per completar unitats ja existents.

Magrana

Nom vulgar ò popular de la granada.

Magraner

Nom vulgar ò popular del granader.

Majordom de l'artilleria

Oficial destinat en les Drassanes per encarregar-se de les armes, municions i pertrets de guerra per tal d'armar i municionar els soldats.

Mangala

Nom vulgar ò popular que es dona al bastó de comandament dels oficials i subalterns. Distintiu de grau i també de càrrec. En l'exèrcit de Carles III es de canya d'Índies; en l'exèrcit català no hi ha una norma fixa.

Mantellet

Tauler de posts que els assaltants d'una fortificació portaven davant per a avançar a cobert.

Manutenció

Pagament de les tropes, tant en el moment d'aixecar-les com en la seva conservació, es a dir, proporcionar-los el sou diari.

Metralla

Fragments de ferro procedents de l'explosió d'un obús, o trossos de metall que es disparen amb un canó contra les línies enemigues.

Metxa

Corda preparada per encendre's mitjançant una guspira o bé una flama, crema de manera controlada i encén una càrrega de pólvora.

Milícia

Unitat militar a temps parcial contractada pel poder civil i que no està sotmesa a la jurisdicció militar.

Milicià

Combatent a temps parcial que pertany a la milícia, a diferència del soldat que combat a temps total. No té contracte amb l'exèrcit i, per lo tant, no està sotmès a la jurisdicció militar, sinó a una entitat civil, normalment el comú d'una ciutat, vila ò poble.

Minadors

Soldats del primer nivell d'escalafó de l'artilleria. Estan especialitzats en obrir mines i contra mines.

Miquelet

Denominació popular o vulgar dels fusellers de muntanya. Prové del nom que tenien abans de la seva organització en regiments l'any 1707. A partir d'aquesta data en vocabulari tècnic militar no te cap mena de significat.

Mitges

Peça de punt de mitja del vestit de munició que cobreix la cama de la cassoleta del genoll fins al peu. Són d'estam o bé de llana. Poden ser del color de la divisa, del fons de casaca o blanques.

Modern

Oficial que per data de patent està per sota d'un de més antic.

Mort infame

Qualsevol pena de mort que no sigui per foc de fusell.

Morter

Peça d'artilleria de setge que dispara bombes. Les llença al aire fent una paràbola per caure i explotar a terra com si fos una bomba de fragmentació, o al aire projectant la metralla cap al terra.

Mostra de veedoria

Referent a passar mostra o llista de totes les places que té un exèrcit per tal de tenir un control exacte d'efectius que cobren de veedoria general i evitar frau. Es fan a partir de llistes jurades que envien els sergents majors dels regiments o capitans de companyies soltes. Cal realitzar-les cada mes.

Motxilla

Peça de munició per al transport dels queviures i pertrets del soldat. Pot ser de pell de cabra amb el pèl per fora i folrada de drap per dins o de roba grossa i gruixuda encerada per tal d'impermeabilitzar-la. Se subjecta a l'esquena amb dues corretges i dues sivelles com les motxilles clàssiques.

Munició

Tot el que el cos d'intendència subministra al soldat, des del pa fins al vestit de munició. Denominació que reben les bales, tant de fusell com de canó.

Muntat

Qualsevol soldat de cavalleria que té cavall. En un recompte d'efectius n'hi ha tants de muntats i tants de desmuntats.

Mussolina

Teixit de seda de fil molt fi i retort, tant per ordit com per trama, amb lligat de tafetà. És un teixit procedent de la ciutat de Mossul

Nomenament

Acte amb el qual s'atorga o es ratifica el grau del nomenat i l'antiguitat, tant si es reial com dels comuns. Afecta tant a oficials com a subalterns.

Numerari

Fa referència a un ofici dins la veedoria general de l'exèrcit.

Obrers de l'artilleria

Mestres i ajudants especialitzats en diferents oficis, com roders, fusters i ferrers entre d'altres.

Oficial

Categoria que està per sobre dels subalterns, des de capità fins a general.

Pa de munició

Pa d'una lliura de pes -400 gr.-, rodó o llarg, que rep diàriament el soldat. El subministra un proveïdor contractat per l'exèrcit.

Pagador

Ofici dins de l'exèrcit que té l'oficial encarregat i responsable de rebre i distribuir diners per pagar un regiment regular. Té en custòdia la caixa -de tres claus- del regiment.

Pagador General

És el pagador de tot l'exèrcit.

Pagador i veedor de l'exèrcit de l'exterior

A partir de febrer del 1714, l'exèrcit de l'exterior té aquest ofici cobert.

Palissada

Línia d'estaques o de pals clavats al terra junts, sense distancia entre un i altre. Fa de obstacle en un sistema defensiu.

Panyo

Nom vulgar o popular de drap. Teixit de llana amb lligat de plana, perxat i tondosat fins al punt de no veure's l'encreuament dels fils, té l'aspecte del feltre, però més suau. Es denominen per la quantitat de fils per amplada de peça: *panyo* 22e amb 2.200 fils per amplada de peça, o 24e amb 2.400 fils.

Partida

És un quantitatiu de llenguatge vulgar per determinar un nombre indeterminat de soldats, fins i tot de diferents unitats.

Partisana

Arma blanca distintiva dels oficials, de capità en amunt. El color de la borla o el metall de l'arma és distintiu de grau.

Patent

Es un document en el qual consta el nomenament que atorga i reconeix el grau tant a oficials com a subalterns i, al mateix temps, acredita que forma part d'una unitat militar regular i en fa constar l'antiguitat. Cal portar-la sempre a sobre, ja que la seva pèrdua pot comportar la pèrdua de funcions del seu rang fins que no es recuperi.

Pavelló

Tenda de campanya de grans dimensions que serveix d'habitatge als oficials majors. Permet al seu propietari portar una vida còmoda en campanya, fins i tot luxosa.

Pedra

Pedra de sílex incorporada al mecanisme del pany. Subjectada pel peu de gat, en prémer el gallet pica a la cassoleta i provoca una guspira que encén la pólvora i dispara l'arma. Cal portar-ne més d'una, ja que es desgasta amb l'ús.

Pena capital

Pena de mort aplicada per delictes tipificats en les reials ordenances.

Pifre

Flautí de to molt agut.

Pertrets

Tota mena d'avituellament que pot necessitar un exèrcit, tant de boca com de guerra.

Peu

Es l'ordenança que regula el nombre de places que tenen les unitats militars de les diferents classes de tropa d'un exèrcit. El peu de l'exèrcit català segueix les reials ordenances de Carles III.

Pipa

El tabac està molt present en la vida quotidiana i també del soldat. És fuma en pipa que pot ser de caolí i les mes senzilles de ceràmica amb broquet que pot arribar al pam i mig de llargada.

Piquet

Estructura piramidal formada per un grup de fusells, un mínim de tres, recolzats a terra per l'encep, ajuntant les boques dels canons. Té la finalitat que, en una acampada, sempre es tinguin les armes a l'abast en rebre l'ordre de prendre-les.

Pistola

Arma de foc d'avantcàrrega curta de canó amb la forma de l'encep pensada per ser utilitzada amb una sola mà. També es un arma molt freqüent d'us privat.

Pla

Sinònim de planta d'una unitat.

Plaça

El nombre de places d'un regiment equival al d'homes que el formen. Independentment de si són oficials, subalterns o tropa. Quan falta una plaça per cobrir, hi ha una vacant.

Plaça forta

Ciutat fortificada per un recinte emmurallat i per una fortalesa, ciutadella o castell, amb una guarnició de soldats per a defensar-la.

Planta

Estructura orgànica i composició d'una unitat militar. Si es tracta d'un regiment, composició de la plana major, nombre de companyies i nombre d'oficials i subalterns de cadascuna.

Poder

Facultat que atorga l'autoritat per tal de fer alguna cosa en nom seu.

Polaines

Peces de roba d'estopa de cànem que cobreix les cames des de la cassoleta del genoll fins al pont del peu, amb una peça en forma de pala. Són tancades pel costat exterior per un reng de botons de dalt a baix i fixades per una lligacama de cuir amb sivella. Formen part del vestit de munició de la infanteria.

Porció

Sinònim de quantitat de qualsevol mena de cosa, fins i tot de soldats.

Portaestendard

Nom de l'oficial menor o subaltern que porta l'estendard.

Pot de metralla

Sac de bales que es dispara amb un giny d'artilleria. En sortir del canó de l'arma s'escampen i provoquen grans estralls.

Prendre nòmina

Recompte que acompanya una aprensió. Exemple "*prendre nòmina dels cavalls a sos duenyos*".

Presidi

Guarnició d'una plaça.

Propina

Equivalent a estipendi. Quantitat de diners oferta com a incentiu per incorporar-se a l'exèrcit en una lleva.

Puesto

Castellanisme de post. Lloc que ocupa tot oficial, subaltern o soldat dins de l'estructura orgànica de l'exèrcit.

Punyal

Arma blanca constituïda per una fulla amb dos talls i punta aguda, dreta o lleugerament corbada, i amb una empunyadura de formes diferents

Racions

Entrega diària de subministrament de qualsevol mena, com pa per als soldats o civada per als cavalls.

Rang

Càrrec.

Recluta

Castellanisme de lleva.

Reforma

Reconstrucció d'una unitat militar que pot comportar des de la dissolució fins a l'agregació a una altra.

Reformats

Oficials que per reforma de les seves unitats, habitualment un regiment, han passat a la reserva. Es troben sense feina i el seu sou és baix o nul.

Regiment

Unitat militar bàsica dels exèrcits. Està governada per un coronel. Se subdivideix en un nombre determinat d'unitats petites, les companyies.

Regiment d'infanteria

Segons el peu de l'exèrcit català de 1713, subdividit en 10 companyies amb total de 1.000 homes (oficials i subalterns inclosos)

Regiment de cavalleria

Segons el peu de l'exèrcit català de 1713, subdividit en 13 companyies amb total de 500 cavalls (oficials i subalterns inclosos)

Regiment de dragons

Segons el peu de l'exèrcit català de 1713, subdividit en 13 companyies amb total de 500 cavalls (oficials i subalterns inclosos)

Regiment de fusellers

Segons el peu de l'exèrcit català de 1713, subdividit en 16 companyies amb total de 700 homes (oficials i subalterns inclosos)

Regiment de voluntaris

Segons el peu de l'exèrcit català de 1713, no està subdividit en companyies amb total de 60 cavalls (oficials i subalterns inclosos)

Reglament

Conjunt de normes per garantir un bon funcionament de l'exèrcit.

Reials ordenances

Conjunt de normes practicades per l'exèrcit de Carles III i utilitzades per la Generalitat per aixecar el seu exèrcit.

Renuncia

Baixa voluntària d'una plaça que queda vacant.

Reorganització

Sèrie de canvis que comporta una estructuració diferent d'una unitat o de tot un exèrcit.

Revista

Recompte d'efectius disponibles en qualsevol unitat militar o en tot un exèrcit.

Sabates

Peça del vestit de munició de cuir amb un taló de dos dits i mig d'alt i tancada per una sivella de llautó. El color habitual és el negre.

Sabre

Arma blanca reglamentaria de la cavalleria, tant en la seva versió recta com en la corbada.

Sabret

Sabre curt que és l'arma blanca reglamentaria de les companyies de granaders, i en alguns cassos, com en el regiment de la Ciutat de Barcelona, ho es de tota la unitat.

Sac

Receptacle de roba, ordinàriament de xarpellera, fet doblegant-ne un tros rectangular, cosint els voravius i deixant obert un costat, que forma la boca, la qual es reforça fent-hi un doblec

Sapadors

Soldats de primer nivell de l'escalafó de l'artilleria. Estan especialitzats en obrir trinxeres, col·locar arneres i feixines entre d'altres. Pot ser personal civil contractat.

Sarró

Bossa de roba o de cuir que es porta penjada en bandolera on el soldat i sobre tot el fuseller porten els pertrets i estris personals. També pot ser una peça de munició.

Seller

Ostenta aquest càrrec dins de la plana major d'un regiment de cavalleria el responsable de tota la feina relacionada amb el seu ofici.

Sergent

Ocupa el tercer nivell en l'escalafó d'un regiment. Puja de tropa per nomenament. En l'exèrcit català normalment n'hi ha un, i si la companyia passa de 60 homes efectius dos.

Sergent major

Ocupa el setè nivell en l'escalafó d'un regiment. Puja de grau, generalment dins de la mateixa unitat, per nomenament.

Servei ordinari

Servei militar que es fa al rei o a la Generalitat.

Socors

Paga que rep el soldat.

Soldat

Es el primer nivell de l'escalafó d'un regiment. Es un combatent a temps total i sotmès a la jurisdicció militar. Hi entra per contracte, allistant-se, -assentant plaça segons terminologia de l'època-. Lluita de forma reglada o regular.

Soldada

Dona del soldat. Com a tal gaudeix del privilegi militar i es troba sota la jurisdicció del regiment, juntament amb els fills, a més de ser l'hereva o usufructuària des béns del seu marit en cas de mort i dels deutes que pogués tenir l'exèrcit amb el difunt. No es deixa que les dones s'allistin a l'exèrcit, però sí que resideixin al campament o caserna juntament amb els fills.

Sometent

Sistema d'autodefensa de Catalunya. És una entitat miliciana, no sotmesa al poder militar sinó al civil, els seus components son combatents a temps ocasional, cosa que els dona una efectivitat totalment imprevisible en el combat. Lluita de forma irregular.

Sombrero

Castellanisme de barret. És de feltre en forma de tricorni. És part del vestit de munició tant del soldat com del fuseller. Com a distintiu de regiment pot portar un galó estret, un botó, una baga, o un llaç.

Sou

Paga que rep un oficial.

Subaltern

És la categoria que està per sobre de la tropa i per sota dels oficials. Inclou els tinents, els alferes i els sergents.

Subvenció

És la quantitat necessària per al manteniment del regiment o de les tropes.

Supernumerari

Ofici que està per sobre de numerari en la veedoria general de l'exèrcit.

Tabal

Nom vulgar de la caixa de guerra o tambor. En vocabulari militar no existeix.

Tafetà

Lligat, anomenat també de plana, de dos fils de curs, tant per ordit com per trama. És el lligat més simple i més antic, i el més emprat.

Tambor

Té la mateixa categoria i sou que el soldat i també el mateix grau en l'escalafó d'un regiment. És un músic propi d'un regiment d'infanteria, el seu nom li ve donat per l'instrument que toca. Seguint les reials ordenances n'hi ha dos per companyia.

Tela crua

Teixit que no ha sofert cap acabat, es a dir, sortint del teler. Genèric de roba.

Tela gòtica

Tela propera al drap originàriament fabricada a la ciutat Alemanya de Gotinga. Mol usat per forros.

Tenda de campanya

Estructura de roba sostinguda per tres pals que és l'aixopluc del soldat en campanya.

Timbals

Nom que tenen les caixes de guerra dels regiments de dragons.

Tinent

Oficial que ocupa el cinquè nivell en l'escalafó d'un regiment. Puja de grau dins de la mateixa unitat per nomenament.

Tinent coronel

Oficial que ocupa el vuitè nivell dins de l'escalafó d'un regiment. Puja de grau dins de la mateixa unitat per nomenament.

Tissú

Teixit de seda d'un ordit de dos fils i dues trames. Una trama es del mateix fil que l'ordit i l'altra es de fil metàl·lic d'or o de plata que teixeix un dibuix amb aparença de brodat. Es una peça d'un alt valor econòmic reservat només a vestits d'alta qualitat.

Tren de l'artilleria

És el conjunt de mules i de carros que transporta l'artilleria –canons, pólvora, bales, entre d'altres– tant en campanya com en plaça. Es contracta per assentament a un empresari civil, habitualment un traginer o un llogater de mules.

Trinxera

Excavació llarga i més o menys estreta, la terra extreta de la qual hom fa servir de parapet, que serveix per a protegir els soldats contra el foc dels enemics.

Tripa

Teixit vellutat amb ordit de llana i trama de cànem o d'espart. Es molt resistent. Habitualment s'hi fan calces.

Trompeta

Nom del music encarregat de tocar la trompeta en un regiment de cavalleria.

Tropa

És la categoria mes baixa d'una unitat militar. Inclou caps d'esquadra, furriers de companyia, tambors i soldats.

Unitat

Nom genèric que denomina qualsevol agrupació reglamentada d'homes. Va des d'una esquadra fins a tot un cos d'exèrcit.

Vacant

Plaça no coberta dins d'un regiment.

Vara

Bastó, derivat del bastó de comandament, usat com a insígnia d'autoritat.

Veedor

Ofici o oficial encarregat de la veedoria d'un regiment. A l'exèrcit català només en tenen els regiments de la Diputació del General –Generalitat– i de la Ciutat de Barcelona.

Veedor general

Oficial responsable de comptes i finances de tot l'exèrcit i d'admetre als registres o llibres de veedoria tots els membres de tot l'exèrcit i de tots els rangs. Fins que no està inscrit als llibres de

veedoria, no té dret a sou l'oficial ni a socors el soldat. Controla totes les altes i baixes de l'exèrcit. Té una de les tres claus de la caixa.

Vellut

Teixit de pelfa amb el pèl tallat o arrissat, de seda, llana, cotó, etc. És el teixit mes sumptuós.

Vicari general

Màxima autoritat eclesiàstica de l'exèrcit, membre de la plana major general. És el responsable de nomenar o aconsellar el nomenament dels religiosos de les planes majors dels regiments, o dels hospitals de sang.

Vius

Filet de roba blanc o del color de la divisa de la unitat que serveix per guarnir traus, vores i costures igual que el guarda traus.

Voluntari

Els voluntaris de cavalleria són una aportació tàctica exclusivament catalana i aragonesa. Combaten com els dragons clàssics, és a dir, com infanteria muntada. S'organitzen per companyies de seixanta places contractades majoritàriament ja formades. Són fusellers de muntanya muntats, lluiten de forma irregular.

Xarpa

Peça de cuir que penja en bandolera i que és prou rígida per portar les dues pistoles i punyal o baioneta mitjançant unes baguetes que fan de suport pel ganxo de la pistola. Penja al costat esquerre. És una peça important en l'armament dels fusellers.

Xamellot

Teixit compacte i impermeable. Es fabrica amb fil de llana mesclat amb pèl de cabra .

Xispa

Castellanisme, denominació vulgar o popular de pistola. El nom li ve pel pany de *xispa* que és el mecanisme provoca el tret.

Fonts:

ACA Generalitat Deliberacions Sèrie N del N 275 al N 276

ACA Generalitat Esborrany de Deliberacions Sèrie N del N384 al N 387

ACA Generalitat Sèrie G Junta de guerra G123

ACA Generalitat Sèrie G Junta de guerra G121/5

ACA Generalitat Sèrie G Junta de guerra G126-A i G126-B

ACA. Generalitat Contes del regiment Sèrie G, del G 121-11 al G121-13

ACA. Generalitat Manual comú de contractes, Sèrie G G 76

AHCB Consell de Cent, Deliberacions, 1B. II-215 fins 1B. II-223

AHCB Consellers, Guerres, C. XVI-19 i C.XVI-20

AHCB Consellers, Política y Guerres, C. III-6

AHCB. Consell de Cent, Manual, 1B. XIII-77 al 80

"*Gazeta de Barcelona Diario del Sitio de Barcelona*". (31/07/1713 – 23/08/1714)

"*Nuevo reglamento assi por el rango de generales como de regimientos...*" (Reials ordenances de Carles III), Imprès per Rafel Figaró, Barcelona 1707- Osterreichische Nationalbibliothek, 37.B.47

SERRA Francesc, RIART Francesc, "*1713: La preparació de la Guerra dels Catalans*", Barcelona, Rafael Dalmau Editor, 2019

BARGALLÓ, Antoni. Aporta les definicions del vocabulari tèxtil, Barcelona, 2019